

MORFOLOGIJA U GOVORU

Dušanka Vuletić i Dijana Arapović

Fakultet za defektologiju – Zagreb

Prispjelo: 11. 06. 81.

UDK: 376.36

Originalni znanstveni rad

SAŽETAK

U ovom smo istraživanju nastojali pronaći najčešće oblike pojedinih vrsta riječi u govoru. Snimljen je govorni materijal u trajanju od 25 sati, što je iznosilo ukupno 51.354 riječi. U razgovorima je učestvovalo 211 osoba različita spola, dobi i profesija. Snimalo se u Zagrebu i njegovoj okolini.

Govorni je materijal najprije podijeljen prema vrstama riječi, i tako je dobivena osnovica za daljnju analizu.

Glagoli su u govoru najbrojniji (23,06%). Među glagolskim načinima najučestaliji je indikativ, a u indikativu prezent. Slijede perfekt i futur I. Ostala su vremena indikativa veoma rijetka. Imperativ i kondicional I relativno su dobro zastupljeni, a kondicional II je izniman. Prevladava jednina kao i kod svih ostalih promjenljivih vrsta riječi.

Imenica ima ukupno 18,76%. U deklinaciji najbrojniji je nominativ, slijede akuzativ i genitiv, a daleko za njima ostali padeži. Srednji rod imenica relativno je rijedak.

Zamjenica ima 17,78%, a među njima su najčešće lične (8,24%). Lične se zamjenice javljaju nešto češće u punom obliku negoli u enklitičkom, što je vezano s brojnom upotrebom nominativa, i to posebno zamjenice „ja“.

Pridjeva smo našli 4,40%, i to uglavnom u pozitivu. Raspodjela padeža u skladu je s raspodjelom u imenica.

Brojeva ima ukupno 2,70%. Pretežu glavni. Nismo ih posebno analizirali, jer se javljaju uglavnom u nominativu.

Priloge, kojih ima 15,27%, uključili smo u ovu analizu zbog prikaza njihove raznolikosti, a i zbog komparacije po čemu ipak nisu posve nepromjenljiva vrsta riječi. Kako je komparacija bila zanemarljiva, podijelili smo ih samo po vrstama i našli da su najčešći prilozi načina, slijede prilozi mjesta i vremena, a ostali se mnogo rjeđe javljaju.

Nadamo se da će rezultati ovog istraživanja pomoći logopedima u radu s djecom nerazvijena govora i osobama s afazijom upućujući ih na oblike koji su najčešći u govoru.

Nastavljajući naš rad na analizi govora kako bismo poznali njegovu strukturu, a posebno hijerarhiju učestalosti pojedinih oblika i struktura, u ovom smo radu analizirali morfologiju. U radu su sudjelovali i studenti IV godine logopedije, šk. g. 1979-80.

Do sada je obrađena učestalost glasova u govoru (Vuletić, 1975), što je poslužilo kao osnovica za izradu testa artikulacije (Vuletić, 1977. i 1980). Nakon toga, na temelju snimljenog govornog materijala, sačinjen je rječnik najučestalijih riječi u govoru (Vuletić i Kordić, 1978). U tom je radu usput izvršena i analiza vrsta riječi u govoru, što djelomično zadire u ovaj rad. Nadalje, izvršili smo i sintaktičku analizu rečenica u govoru (Vuletić, 1981). U svim su istraživanjima, u manjoj ili većoj mjeri, sudjelovali i studenti logopedije.

Kako navedeni radovi, tako i ovaj nastoji proniknuti u strukturu govora, pronaći najučestalije oblike, e da bi se osobama s poremećajima govora, a posebno djeci sa zaostalim razvojem govora bilo koje etiologije i odraslim osobama s afazijom - s razorenim jezičnim sustavom, pomoglo da nauče ono najpotrebnije iz govora, ono što će im najviše i najbrže pomoći da se govorom uključe u društvo.

Rezultati ovih istraživanja mogu poslužiti kao osnovica za izradu udžbenika, priručnika, tekstova za učenje hrvatskoserpskog jezika za logopate, ali i za strane koji uče naš jezik, ili mogu barem pomoći logopedima i nastavnicima u izboru materijala, poštujući princip postupnosti koji bi bio u skladu s učestalošću pojavnosti pojedinih morfoloških i sintaktičkih oblika u govoru.

Rad je započeo prikupljanjem govornog materijala, i to tako da su studenti snimali govor njima poznatih i nepoznatih ljudi u raznim govornim situacijama u Zagrebu i njegovoj okolici. Snimljeno je ukupno 25 sati govora.

U razgovorima je sudjelovalo 211 osoba starih od 5 pa do otprilike 70 godina. Prevladava kronološka dob između 20 i 50 godina. Među mlađim sudionicima u razgovorima bili su pretežno đaci i studenti. U srednjoj dobi bile su praktički zastupljene sve profesije: prodavači, radnici, službenici, profesori, ekonomisti, kućanice, liječnici, penzioneri, inženjeri, tehničari, pa i glumci, a s profesijama u skladu bilo je razlika u školskoj spremi. U razgovorima su sudjelovale i osobe kojima nismo doznali profesije, jer se snimalo u dućanima i na drugim javnim mjestima. Kako je Zagreb konglomerat ljudi iz svih krajeva Jugoslavije, a posebno iz SR Hrvatske, tako u snimljenom govornom materijalu ima raznih dijalekata, ili barem njihova utjecaja kao supstrata.

Snimljena su ukupno 54 razgovora, a njihovo je trajanje variralo od nekoliko minuta pa do 3 sata.

Nakon snimanja govorni je materijal prenesen na papir i pristupilo se analizi tekstova. Analizu su vršili studenti, a autori ovog članka vršili su kontrolu. Bilo je ispravaka, vjerojatno se potkrala i pokoja greška, posebno kod nekih homofona među zamjenicama, no vjerujemo da se greške te vrste kompenziraju zahvaljujući obilnom govornom materijalu.

Govorni materijal sadržavao je ukupno 51.354 riječi. Njih smo ponajprije podijelili prema vrstama i tako dobili osnovne odnose za daljnju analizu. Glagolske oblike sastavljene od dvije ili tri riječi računali smo kao jednu, zbog potreba analize.

Nakon toga pristupili smo analizi pojedinih vrsta riječi, koje su podložne promjenama prema pravilima konjugacije, deklinacije i komparacije. Tako su analizirani glagoli, imenice, zamjenice, pridjevi i brojevi.

Glagole, imenice i pridjeve analizirali smo u potpunosti. Kod zamjenica smo se ograničili na potpunu analizu ličnih zamjenica, jer su ostale ili nepromjenljive ili pak dolazi do isuviše velikog raspršenja. Brojeve smo podijelili samo na glavne i na redne. Zbirni oblici brojeva pojavili su se tek tri puta, pa smo ih pribrojili glavnima. Nismo izvršili niti analizu brojeva prema deklinaciji, jer su se glavni uglavnom javljali u nominativu, zatim u akuzativu gdje im je oblik uglavnom bio isti (osim „jednoga“ za živa bića), rijetko u ostalim padežima; redni su bili malobrojni, a osim toga deklinacija pridjeva i imenica pruža informacije i o njihovim promjenama.

Analizi promjenljivih vrsta riječi priključili smo i priloge, iako su oni po nekim gramatikama (Brabec, Hraste, Živković: Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika, 1952) nepromjenljiva vrsta riječi. Naime, i prilozi su dijelom podložni promjenama, i to po pravilima komparacije (npr.: „Hodao je brzo“ ili „brže“ ili „najbrže“). Te promjene nismo analizirali, jer su relativno rijetke i raspršene po vrstama priloga, ali smo barem prikazali zastupljenost pojedinih vrsta priloga u govoru.

Rezultate smo prikazali brojčano i u postocima u odnosu na cjelokupan govorni materijal i u odnosu na pojedinu vrstu riječi. Samo kod zamjenica (ličnih) ograničili smo se samo na postotak unutar zamjenica kod deklinacije zbog velikog raspršenja, te kod dijela analize glagola, zbog istih razloga. U tabelama smo, ispod oznake postotka, u zagradama napisali odnosi li se postotak na sve riječi ili samo na pojedine analizirane kategorije.

VRSTE RIJEČI

Rezultate sadašnjeg ispitivanja prikazujemo paralelno s rezultatima ranijeg (Vuletić, Kordić, 1978) koje je izvršeno na siromašnijem govornom materijalu (21.345 riječi), radi usporedbe.

Vrsta rij.	broj	% (sadašnje)	% (bivše ispit.)
glagoli	11.987	23,34	22,31
imenice	9.635	18,76	18,88
zamjenice	9.129	17,78	17,80
prilozi	7.842	15,27	15,34
veznici	5.319	10,36	10,02
prijedlozi	2.832	5,52	6,03
pridjevi	2.261	4,40	4,62
brojevi	1.387	2,70	3,22
uzvici	962	1,87	1,78
Ukupno:	51.354	100,00	100,00

Redosljed učestalosti pojedinih vrsta riječi jednak je u oba ispitivanja; malo se promijenio postotak zastupljenosti pojedinih vrsta riječi. Tako su glagoli porasli za otprilike 1%, prijedlozi za 0,5%, a brojevi su opali za oko 0,7%.

Ta je podjela osnovica za daljnju analizu.

GLAGOLI

Glagolski načini

Način	broj	% (sve riječi)	% (glagoli)
indikativ	9.799	19,08	81,75
infinitiv	897	1,75	7,48
imperativ	811	1,58	6,76
kondicional	333	0,65	2,78
ukupno:	11.730	23,06	98,77

Preostalih 147 glagolskih oblika (1,23% u odnosu na glagole, ili 0,28% u odnosu na sve riječi) otpada na glagolske pridjeve i priloge. Glagolskih priloga bilo je samo 18 (0,15% u odnosu na glagole), a pridjeva 129 (1,08% u odnosu na glagole).

Najbrojniji glagolski način je indikativ. Preko 80% glagola u govoru je u indikativu. Daleko iza njega slijedi infinitiv sa 7,4%. Najčešće se javlja u konstrukcijama gdje nadopunjuje neki glagol kao „moram raditi“ itd., a rjeđe u drugima. Imperativ je odmah za njim sa 6,76%, ali njegova funkcija u govoru nije prava imperativna u većini slučajeva. Primjer „Dodi, pa ćemo ići“ može se shvatiti kao „Kad dođeš, ići ćemo“ ili „Ako dođeš, ići ćemo“. Kondicional je veoma malo zastupljen, tek 1,78%, i to baš zato što se u govoru rado zamjenjuje konstrukcijama kao u prethodnom primjeru.

Glagolski su priloz i zaista veoma rijetki. Među svim glagolima ima ih tek 0,15%; to su u velikoj većini glagolski priloz i sadašnji, pa ih nismo razlučivali. Glagolskih pridjeva ima više: 1,08%. Većinom vrše atributnu funkciju kao i pridjevi i, prema tome, vežu se uz imenice, pa ih nismo dalje analizirali jer kroz imenice dobivamo informaciju i o njihovim promjenama.

Za daljnju analizu ostali su nam indikativ, imperativ i kondicional, što ukupno iznosi 10.943 glagolskih oblika ili 91,29% u odnosu na sve pronađene glagolske oblike.

Otpočeli smo s brojem i licima, jer se te kategorije odnose na sva tri spomenuta glagolska načina.

Broj i lica

	broj	% (svi glagoli)	% (ind. imper. kond.)
jednina	8.873	74,02	81,08
možina	2.070	17,27	18,92
ukupno:	10.943	91,29	100,00

Lica jednine

	broj	% (svi glagoli)	% (ind. imper. kond.)
ja	2.315	19,31	21,15
ti	1.519	12,67	13,88
on, ona, ono	5.039	42,04	46,05
ukupno:	8.873	74,02	81,08

Lica množine

	Broj	% (svi glagoli)	% (ind. imper. kond.)
mi	562	4,69	5,14
vi	748	6,24	6,83
oni, one, ona	760	6,34	6,95
Ukupno:	2.070	17,27	18,92

Većina je glagola u jednini, čak 81,08% od onih koje smo obradili po kriteriju broja i lica.

Među licima jednine najčešće je 3. lice. Očekivali smo da će najbrojnije biti 1. lice, pa smo potražili objašnjenje u tekstu. To 3. lice obogatilo se zahvaljujući glagolu biti koji nije samo dio perfekta već i dio čestih imenskih predikata, a upravo oni povećavaju 3. lice.

U 3. licu nismo dijelili rodove na on, ona i ono jer dobar dio glagolskih oblika nema nastavka koji bi definirao rod. Jedino particip u složenim vremenima daje nam i tu informaciju koju će nam dijelom pružiti osobne zamjenice nešto kasnije.

Rad smo nastavili analizom indikativa i kondicionala.

Vremena indikativa

	Broj glagola	% (svi glagoli)	% (indi- kativ)
Prezent	6.835	57,02	69,75
Perfekt	2.305	19,23	23,52
Futur I	535	4,46	5,46
Futur II	66	0,55	0,67
Aorist	44	0,37	0,45
Imperfekt	9	0,08	0,09
Pluskvamperfekt	5	0,04	0,05
Ukupno:	9.799	81,75	99,99

Kondicional

	Broj	% (svi (kondi- glagoli)cional)	%
Kondicional I	324	2,70	97,30
Kondicional II	9	0,08	2,70
Ukupno:	333	2,78	100,00

Iz gornjih tablica očito je da neka glagolska vremena odumiru u govoru. U indikativu nestaju pluskvamperfekt i imperfekt, a ne zaostaju mnogo za njima ni aorist i futur II. Kondicional II također dijeli sudbinu imperfekta i pluskvamperfekta. Nađeni aoristi odnose se na glagol biti i imaju ulogu optativa (npr.: ja bih ja-buku).

Iz pregleda glagolskih oblika u govoru dobili smo neke odgovore tražeći najučestalije, a to znači najkorisnije oblike za rehabilitaciju, odnosno za učenje govora.

Možemo zaključiti na temelju analize 11.987 glagolskih oblika da je za početak učenja najkorisniji indikativ, a za njim daleko zaostaju infinitiv, imperativ i još dalje kondicional pa da, prema tome, treba tako i tempirati učenje.

Jednina je četiri puta učestalija od množine. Znači, korisnije je u početku uvježbavati lica jednine. Čini se da čak ni „vi“ iz kurtoazije nije čest. Kao da većina ljudi živi u intimnim krugovima, gdje jedno drugome govori „ti“.

Najčešće vrijeme indikativa je prezent. Daleko za njim slijedi perfekt, a još dalje futur I. Futur II je dosta rijedak, kao i aorist. Učenje imperfekta i pluskvamperfekta, nakon ove analize, čine nam se kao luksuz u rehabilitaciji govora. Oni su u govoru zamijenjeni perfektom, kao što je uostalom, i aorist. Njih će logopati naučiti eventualno kasnije, čitajući, kao što to čine i oni koji nisu logopati.

Kondicional I potreban je u govoru, ali kondicional II čini se da nije.

IMENICE

Imenice smo podijelili prema tome jesu li se nalazile u jednini ili množini, prema rodu, te prema padežima.

Broj imenica

	Broj	% (sve riječi)	% (ime- nice)
jednina	7.877	15,34	81,75
množina	1.758	3,42	18,25
Ukupno:	9.635	18,76	100,00

Rod imenica

	Broj	% (sve riječi)	% (ime- nice)
muški	4.451	8,67	46,20
ženski	4.275	8,32	44,37
srednji	909	1,77	9,43
Ukupno:	9.635	18,76	100,00

Deklinacija

Padež	Broj	% (sve riječi)	% (ime- nice)
nominativ	3.851	7,50	39,97
genitiv	1.772	3,45	18,40
dativ	485	0,94	5,04
akuzativ	2.346	4,57	24,35
vokativ	270	0,53	2,80
lokativ	591	1,15	6,13
instrumental	320	0,62	3,32
Ukupno:	9.635	18,76	99,99

Jednina je 4,5 puta češća od množine. Srednji je rod rijedak u odnosu na muški i ženski, među kojima postoji mala razlika u korist muškog roda. U deklinaciji je najčešći nominativ, a za njim slijede akuzativ, pa genitiv. Ostali su padeži mnogo rjeđi. Našli smo ukupno 0,53% vokativa u odnosu na sve riječi. Oni, doduše, nemaju klasičnu formu vokativa (zamijenjeni su nominativom po formi), ali su to po smislu. To se posebno odnosi na vlastita imena.

Čitava je deklinacija živa, osim dijela vokativa, a hijerarhija učestalosti upućuje na redoslijed učenja: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ i dativ, pa instrumental i vokativ.

ZAMJENICE

U čitavom smo govornom materijalu našli ukupno 9.129 zamjenica, što čini 17,78%. Na trećem su mjestu po učestalosti vrsta riječi iza glagola i imenica. Analizirali smo samo lične zamjenice. One su najbrojnije. Neke od ostalih su nepromjenljive, pa se nema što analizirati. U drugoj najbrojnijoj kategoriji, a to su pokazne, veliko je raspršenje. Treće su po brojnosti upitne i odnosne koje smo svrstali u jednu kategoriju zbog jednakih oblika. One sadrže promjenljive i nepromjenljive oblike, pa opet dolazi do velikog raspršenja.

Vrsta zamjenica	Broj	% (sve riječi)	% (za- mje- nice)
lične	4.231	8,24	46,35
povratne	262	0,51	2,87
posvojne	281	0,55	3,08
povr.-posvojna	34	0,07	0,37
pokazne	2.415	4,70	26,45
upitne, odnosne	1.126	2,19	12,34
neodređene	780	1,52	8,54
Ukupno:	9.129	17,78	100,00

Najslabije je zastupljena povratno-posvojna zamjenica. U govoru se veoma malo upotrebljava, a zamijenjena je posvojnim zamjenicama u konstrukcijama gdje bi se morala nalaziti.

LIČNE ZAMJENICE

Lične smo zamjenice analizirali prema licima, brojevima i padežima, pa i tu operiramo relativno malim ciframa. Stoga smo prikazali njihovu zastupljenost u postocima samo u odnosu na ukupan broj zamjenica, a ne i na ukupan broj riječi u govoru.

Ličnih zamjenica ima ukupno 4.321, ili 46,35% u odnosu na ukupan broj zamjenica. Podijelili smo ih najprije prema tome jesu li se javile u svom punom ili enklitičkom obliku.

	Broj	% (lične zamj.)	% (sve zamj.)
Puni oblik enklitike	2.721 1.510	64,31 35,69	29,81 16,54
Ukupno:	4.231	100,00	46,35

Nakon toga, bez obzira na to jesu li se javile u punom ili u enklitičkom obliku, podijelili smo ih po licima, brojevima i padežima.

Lica	Lica i broj		
	Broj	% (lične zamj.)	% (sve zamj.)
ja	1.592	37,63	17,44
ti	676	15,98	7,40
on	695	16,43	7,61
ona	339	8,02	3,71
ono	9	0,21	0,10
Ukupno:	3.311	78,27	36,26

mi	260	6,15	2,85
vi	409	9,67	4,48
oni	194	4,56	2,13
one	57	1,35	0,62
ona	-	-	-
Ukupno:	920	21,73	10,08
Sveukupno:	4.231	100,00	46,34

Redoslijed učestalosti ličnih zamjenica je kako slijedi:

padež	broj	%
nominativ	2.299	54,34
dativ	1.036	24,49
akuzativ	441	10,42
genitiv	246	5,81
instrumental	113	2,67
lokativ	83	1,96
vokativ	13	0,31
ukupno:	4.231	100,00

Preko 78% ličnih zamjenica nalazi se u singularu. Zamjenice srednjeg roda u singularu su veoma rijetke, a u pluralu nismo našli niti jedne. Najbrojnija je, naravno, lična zamjenica ja.

Zamjenice u padežima

Lice	N.		G.		D.		A.		V.		L.		I.	
	br.	%	br.	%	br.	%	br.	%	br.	%	br.	%	br.	%
ja	983-23,23		51-1,20		372-8,79		116-2,74		-		36-0,85		34-0,80	
ti	290- 6,85		42,-0,99		215-5,08		84-1,99		9-0,21		12-0,28		24-0,57	
on	371- 8,77		92-2,17		131-3,10		70-1,65		-		12-0,28		19-0,45	
ona	199- 4,70		12-0,28		62-1,47		55-1,30		-		4-0,09		7-0,17	
ono	4- 0,09		2-0,05		1-0,02		-		-		-		-	
mi	160- 3,78		15-0,35		54-1,28		20-0,47		-		5-0,12		6-0,14	
vi	159- 3,76		19-0,45		163-3,85		42-0,99		4-0,09		8-0,19		14-0,33	
oni	102- 2,41		9-0,21		28-0,66		43-1,02		-		4-0,09		8,019	
one	31- 0,73		4-0,09		9-0,21		10-0,24		-		2-0,05		1-0,02	

Analizirajući padeže, našli smo da je najučestaliji nominativ, što smo i očekivali. Iznenadio nas je dativ koji je na drugom mjestu. Naime, očekivali smo, neka-ko empirijski, da će to biti akuzativ. Vokativ je vrlo rijedak.

PRIDJEVI

U snimljenom govornom materijalu nađen je ukupno 2.261 pridjev, ili 4,40%.

Komparacija

Stupanj	Broj	% (sve riječi)	% (pri-djevi)
pozitiv	2.088	4,06	92,35
komparativ	106	0,21	4,69
superlativ	67	0,13	2,96
Ukupno:	2.261	4,40	100,00

Rod

	Broj	% (sve riječi)	% (pri-djevi)
muški	999	1,95	44,18
ženski	919	1,79	40,65
srednji	343	0,67	15,17
Ukupno:	2.261	4,41	100,00

Broj

	Broj	% (sve riječi)	% (pri-djevi)
jednina	1.905	3,71	84,25
množina	356	0,69	15,75
Ukupno:	2.261	4,40	100,00

Padeži

	Broj	% (sve riječi)	% (pri-djevi)
nominativ	1.525	2,97	67,45
genitiv	158	0,31	6,99
dativ	76	0,15	3,36
akuzativ	409	0,79	18,09
vokativ	11	0,02	0,49
lokativ	34	0,07	1,50
instrumental	48	0,09	2,12
Ukupno:	2.261	4,40	100,00

Najviše se pridjeva nalazi u pozitivu, čak preko 92%; komparativ, a posebno superlativ veoma su rijetki.

U analizi rodova primijetili smo da među muškim i ženskim rodom nema velike razlike u upotrebi, a srednji nas je rod iznenadio svojom relativno visokom učestalošću. Naime, u odnosu na imenice i

zamjenice srednjeg roda, relativno je učestaliji. Pomislili smo da su u analizi dijelovi imenskih predikata, u stvari prilozi, ušli u kategoriju pridjeva. No, kontrolirajući govorni materijal, uvjerali smo se da nije tako, a usput smo doznali da se pridjevi rado vežu uz imenice srednjeg roda, kao što su dijete, selo, mače itd.

Kao i u ostalim kategorijama obrađenih riječi prevladava jednina s preko 84% nad množinom.

Relativna učestalost pojedinih padeža slaže se s redoslijedom padeža kod imenica. Najučestaliji je nominativ, slijedi akuzativ, pa genitiv, dativ i ostali padeži. Nije bilo iznenađenja kao kod zamjenica, gdje se dativ pojavio odmah iza nominativa.

BROJEVI

Brojeva ima ukupno 1.387, ili 2,70%, a podijelili smo ih kao što je rečeno, samo na glavne i redne.

	Broj	% (sve riječi)	% (bro- jevi)
glavni	1.112	2,17	80,17
redni	275	0,53	19,83
Ukupno:	1.387	2,70	100,00

Glavni se brojevi više upotrebljavaju u govoru negoli redni. Najčešći redni bili su prvi i drugi, donekle treći, dok su se ostali veoma rijetko, mogli bismo reći, iznimno javljali.

Kod glavnih brojeva najčešći su bili jedan i jedna, a imali su više značenje neodređene zamjenice negoli broja (npr.: „Došao je jedan čovjek“, umjesto „neki čovjek“.

PRILOZI

Priloga ima ukupno 7.842, ili 15,27%. Podijelili smo ih u šest skupina, kako slijedi:

prilozi	Broj	% (sve riječi)	% (pri- lozi)
načina	2.518	4,90	32,11
vremena	2.025	3,94	25,82
mjesta	1.116	2,27	14,87
količine	943	1,84	12,02
nopravi	849	1,65	10,83
uzroka	341	0,66	4,35
Ukupno:	7.842	15,26	100,00

Prilozi su u načelu nepromjenljive riječi. Međutim, ima ih koji se ipak mijenjaju po komparaciji. Našli smo takve među priložima načina, vremena, mjesta i količine. No, kako se rijetko javljaju, nismo ih posebno obradili, kao ni neke vrste zamjenica. Spomenut ćemo samo da su to uglavnom slijedeći oblici: bolje, najbolje, brže, ranije, više, bliže.

Analizom 51.354 riječi utvrdili smo prije svega hijerarhiju svih devet vrsta riječi. Očekivana je s obzirom na rezultate našeg ranijeg istraživanja (Vuletić, Kordić, 1978), gdje smo uz osnovni rječnik usput potražili učestalost pojedinih vrsta riječi.

Glagoli, imenice i zamjenice čine oko 60% govora. Brojni su i prilozi i veznici koji nose oko 25% govornog materijala. Oko 15% otpada na pridjeve, brojeve i uzvike. Pridjevi su u toj skupini najčešći, a za njima slijede brojevi, kojih dobar dio nema funkcije broja već neodređene zamjenice, odnosno ima funkciju neodređenog člana u stranim jezicima, što predstavlja lingvistički kalk koji se uvlači u govor. Uzvici su najrjeđa vrsta riječi i ne iznose niti 2% govora.

Daljnja analiza pojedinih promjenljivih vrsta riječi pokazala je da kod glagola, imenica, zamjenica i pridjeva prevladava jednina, a odnos jednine prema množini je otprilike 4:1. To je ujedno i najuočljivija zajednička karakteristika promjenljivih vrsta riječi.

Kod glagola najčešće se javljaju oblici trećeg lica u jednini i u množini; u jednini je mnogo veći raskorak između pojavnosti prvog i drugog lica prema trećemu negoli u množini, što je objašnjeno čestom kopulom „je“.

U imenica gotovo su podjednako česte imenice muškog i ženskog roda (mala je razlika u korist muškog roda), a imenice srednjeg roda veoma su rijetke.

Kod zamjenica našli smo veoma malo srednjeg roda u jednini, a u množini ga uopće nije bilo. Pridjeva u srednjem rodu bilo je nešto više relativno, jer se oni vežu uz imenice srednjeg roda koje često označavaju nešto malo, drago, pa traže i atributno pojačanje za te svoje osobine.

Osim broja i roda, koji se donekle mogu komparirati među promjenljivim vrstama riječi, postoje i specifičnosti koje se odnose samo na pojedine vrste. Neke su specifičnosti očekivane, druge nisu.

Prema očekivanjima, najčešći glagolski način je indikativ, a u indikativu je najčešći prezent. Za njim slijedi perfekt. Futur I je već relativno rijedak, a futur II, aorist, imperfekt i pluskvamperfekt praktički su zanemarljivi. Očekivali smo živiji futur II. On je to, doduše, po formi i bio, ali u zagrebačkom dijalektu ima funkciju futura I, pa je tako i svrstan (npr.: Budem ti došla sutra). Aorist je praktički mrtav za sve glagole osim za glagol biti, gdje se javlja u funkciji optativa.

Imperativ i kondicional I idu među žive oblike, ali kondicionala II gotovo i nema.

U deklinaciji imenica najčešći je nominativ i, prema očekivanjima, slijedi akuzativ, a za njim genitiv, pa ostali padeži. Odumire jedino vokativ po formi, posebno kod vlastitih imena, ali ne i po smislu.

Zamjenice su veoma brojna vrsta riječi u govoru, a među njima najčešće su lične. Puni su oblici gotovo dvostruko češći od enklitčkih oblika ličnih zamjenica, što je i logično jer je u deklinaciji najčešći nominativ, i to, prema očekivanjima, zamjenice „ja“. Krležin izraz „japajakanje“ čini se da se može vrlo dobro primijeniti

na govor. Iza nominativa slijedi dativ, što nismo očekivali s obzirom na iskustvo s imenicama i pridjevima. Tražeći objašnjenje u tekstu, našli smo da je kod ličnih zamjenica veoma čest etički dativ (npr.: Kako si mi? Napravi mi to!). Iza nje ga slijede akuzativ i genitiv u istim omjerima kao kod imenica i pridjeva.

Specifičnost je pridjeva komparacija, a zapravo ima je veoma malo. Velika većina pridjeva je u pozitivu. Doduše, vjerojatno bismo našli više superlativa da smo uzimali u obzir apsolutne superlativne (npr.: vrlo lijepa, jako dobar itd.). Međutim, kako se radi o osnovnoj formi pozitiva, mijenjao bi se smisao ali ne i forma, pa smo ih dijelili na priloge i pridjeve u pozitivu.

Brojeve i priloge tek smo prikazali bez detaljnije analize. Može se samo reći da su u govoru najčešći glavni brojevi i da se javljaju uglavnom u nominativu ili akuzativu. Priloge smo također našli uglavnom u osnovnom obliku, a tek iznimno u komparativu ili superlativu.

Svjesni smo da je ovaj rad tek nepotpun prikaz promjenljivih vrsta riječi u govoru. Ima nedostataka, pa i nekih nedosljednosti u obradi materijala. Konzultirajući gramatike, učinilo nam se da bi se moglo još štošta napraviti i drukčije napraviti. No rad na govoru je težak, on ne podliježe gramatičkim stegama poput pisanog teksta. Slobodan je, hirovit, a ipak potpun. I težak za analizu. Nadamo se, ipak, da će ovaj naš pokušaj analize govora pomoći logopedima u njihovu radu.

BIBLIOGRAFIJA

1. Brabec, I., Hraste, M., Živković, S.: Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 1952.
2. Maretić, T.: Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.
3. Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 1979.
4. Vuletić, D.: O nekim elementima govora, Defektologija 1, Zagreb, 1975, str. 31-37.
5. Vuletić, D., Kordić, M.: O nekim elementima govora II, Defektologija 1-2, Zagreb, 1978, str. 39-49.
6. Vuletić, D.: Test artikulacije, Fakultet za defektologiju, Zagreb, 1977. i 1980.
7. Vuletić, D.: Rečenica u govoru (u štampi).

MORPHOLOGY IN SPEECH

Summary

The research was done in order to find out the most frequent forms of inflective word categories, occurring in speech. Twenty five hours of speech material was recorded, which amounted to 51.354 words altogether. The 211 participants who took part in the conversation varied in sex, age, and profession.

The speech material was distributed for further analysis into word classes. The data shows that the most numerous among the categories are the verbs (23,06%). Among the moods indicative is the most frequent and among the tenses the present. According to frequency the tenses appear as follows: the perfect tense, the future, and then the rest of the tenses only occasionally. The imperative and the present conditional are relatively well represented while the past conditional is found only exceptionally. The singular number greatly outnumbers the plural and the same is perceived with all the other inflective word categories.

The number of nouns amounts to 18,76%. The nominative case is the most frequent to be followed by the accusative and the genitive. The percentage of other cases is almost negligible. The neuter gender is rather infrequent.

The percentage of the pronouns is 17,78% with the personal pronouns being the most frequent. The personal pronouns occur more often in full form than as enclitics which is the consequence of the frequent use of the nominative case, in particular the pronoun „I“.

The adjectives mostly in the positive degree, amount to 4,4%. The distribution of cases more or less equals that of the nouns.

The numerals, mostly cardinal, are not numerous, only 2,7%. They have not been particularly analyzed since they occur mostly in the nominative case.

The adverbs were also covered in the research because of their diversity and the property of comparison. Since the percentage of the comparative and superlative degree was low, the adverbs were classified in order of decreasing frequency as follows: the adverbs of manner, the adverbs of place, the adverbs of time and the other.

We hope that the findings of this research will be useful to speech therapist working with children whose speech is defective and with aphasics, teaching them the most frequent forms occurring in speech.